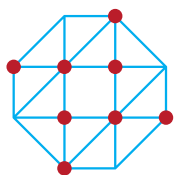
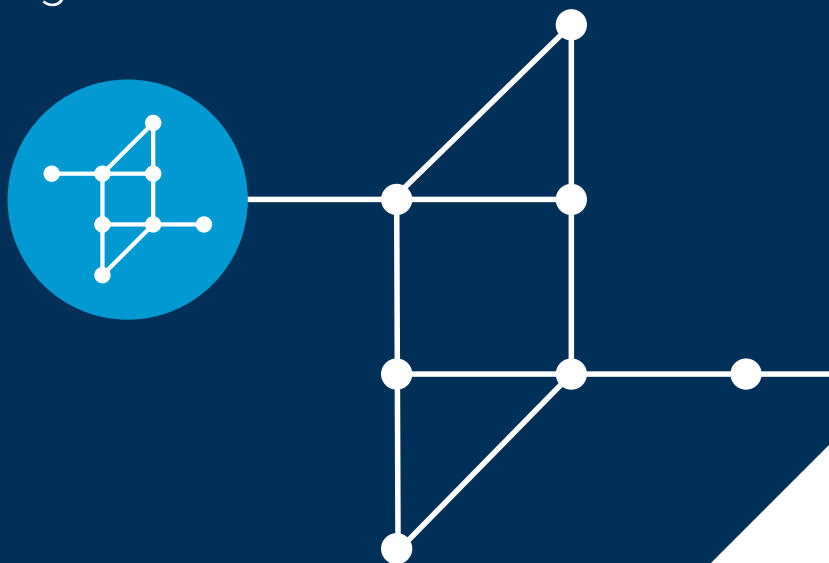

Goede voorbeelden van onderwijsinnovatie met ICT

Een leeromgeving voor kritisch
reflecteren die opleiding en werkveld
samenbrengt

Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT

Goede voorbeelden van onderwijsinnovatie met ICT

Zone Evidence-informed onderwijsinnovatie met ICT, zone Faciliteren en professionaliseren van docenten & werkgroep Digitaal onderwijs in praktijkvaardigheden.

Versnellingsplan
Onderwijsinnovatie
met ICT

Auteurs

Hester Otter, Annemarie Sulman, Vera de Vries, Mirjam Winkelmolen (Avans).

Met dank aan Nico Boot, Sjieuwke Dankert, Thys de Haan, Jacob Hiemstra, Ysbrand Hoetjes, Hans Hummel, Haye Jukema, Marijke Leijdekkers, Ellemieke Sigtermans, Esther van der Stappen, Iwan Wopereis

Maart 2023

Op deze uitgave is de Creative Commons Naamsvermelding 4.0-licentie van toepassing. Maak bij gebruik van dit werk vermelding van de volgende referentie: Zone Evidence-informed onderwijsinnovatie met ICT, zone Faciliteren en professionaliseren van docenten & werkgroep Digitaal onderwijs in praktijkvaardigheden (2023). Goede voorbeelden van onderwijsinnovaties met ICT. Utrecht: Versnellingsplan Onderwijsinnovatie met ICT.

Template

Element	Toelichting/vraag
Titel	Een leeromgeving voor kritisch reflecteren die opleiding en werkveld samenbrengt
Probleem/wens	<p>Wat was het probleem/vraagstuk/wens dat de aanleiding was voor het ontwikkelen van deze onderwijsinnovatie?</p> <p>De wens die fungeerde als aanleiding voor de innovatie was om samenwerking tussen de supervisors vanuit de opleiding Social Work aan hogeschool Saxion en praktijkbegeleiders vanuit het werkveld te vergroten en meer op een gezamenlijke basis en met gedeelde kennis de stagiair(e)s te kunnen begeleiden. Daarnaast was er in het algemeen vraag naar een eenduidige uitleg van kritisch reflecteren en naar uitleg hoe er op een productieve manier feedback kan worden gegeven en ontvangen.</p>
Oplossing/doel	<p>Hoe is de onderwijsinnovatie een oplossing voor het probleem, of wat is het doel van de onderwijsinnovatie?</p> <p>Er is een digitale leeromgeving gecreëerd in Teams waarin kennis en terminologie over kritisch reflecteren en het geven en ontvangen van feedback beschikbaar is voor zowel supervisors als praktijkbegeleiders. Zo ontstaat er een gezamenlijk kennisniveau, een meer eenduidige toepassing van deze kennis bij het begeleiden van de stagiair(e) en een dialoog tussen opleiding en de praktijk. Uit onderzoek is ook gebleken dat wanneer stagiair(e)s van zowel hun supervisor als hun praktijkbegeleider feedback krijgen op hun reflectieverslag, dat ze hier uiteindelijk beter op presteren.</p>
Naam instelling(en) en/of naam opleiding(en)	<p>Noteer hier binnen welke instelling/opleiding de onderwijsinnovatie (initieel) wordt ontwikkeld en/of geïmplementeerd.</p> <p>De innovatie is initieel ontwikkeld en geïmplementeerd binnen de Hogeschool Saxion, specifiek binnen de bacheloropleiding Social Work.</p>
Aantal personen die het hebben uitgeprobeerd	<p>Hoeveel studenten/docenten/anders hebben de onderwijsinnovatie tot dusver 'doorlopen'? (in het geval dat de onderwijsinnovatie in het primaire proces wordt ingezet)</p> <p>In 2021 hebben 30 stagiair(e)s en hun supervisors en praktijkbegeleiders de leeromgeving gebruikt. In het komende studiejaar (2022-2023) zullen ongeveer 300 stagiair(e)s en hun supervisors en praktijkbegeleiders hiervan gebruik maken.</p>

Element	Toelichting/vraag
Scope onderwijsinnovatie	Deze onderwijsinnovatie is geschikt voor: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kleinere groepen (<200) 2. Grotere groepen (200+)
Betrokkenen	<p>Wie was betrokken bij het ontwikkelen en implementeren (indien van toepassing) van deze onderwijsinnovatie? In welke rollen en/met welke competenties?</p> <p>De leeromgeving is in het opstartjaar ontwikkeld door een werkgroep bestaande uit praktijkbegeleiders (Wijkteams Enschede, RIBW, Aveleijn), supervisors vanuit de opleiding Social Work aan Saxion, studenten aan dezelfde opleiding en instructional designers vanuit de afdeling ICT & Onderwijs van Saxion, ondersteund door SURF. In het tweede ontwikkeljaar is het materiaal doorontwikkeld in samenwerking met professionals vanuit Wijkteams Enschede, De Lichtenvoorde, Humanitas Onder Dak en InteraktContour.</p>
Doelgroep	<p>Wat is de doelgroep van de onderwijsinnovatie?</p> <p>De doelgroep zijn supervisors van derdejaars studenten Social Work en praktijkbegeleiders die deze studenten begeleiden op hun stageplek. Studenten zelf hebben geen toegang tot de leeromgeving. Zij krijgen deze informatie via hun leermanagementsysteem, in dit geval Blackboard. Zij zijn de indirecte doelgroep in zoverre dat zij gebaat zijn bij de kennisuitwisseling die de leeromgeving stimuleert.</p> <p>Wat is de doelgroep voor deze praktijkbeschrijving?</p> <p>De leeromgeving wordt momenteel gebruikt voor Social Work, een bacheloropleiding op hbo-niveau. Een dergelijk leeromgeving zou ook ingezet kunnen worden binnen andere opleidingen die samenwerken met het werkveld en die informatie zouden willen delen tussen praktijkbegeleiders en mensen vanuit de opleiding. De leeromgeving bevat een reflectie-instrument, NARRA, dat binnen de opleiding vertaald is vanuit het Engels en waarvoor per reflectiestap diverse instructies voor zijn ontwikkeld. Dit reflectie-instrument is geschikt voor alle opleidingen op hbo- en wo-niveau die hun studenten willen opleiden tot kritisch reflecterende professionals.</p>
Vorm	<p>Wat is de vorm van de onderwijsinnovatie?</p> <p>De innovatie betreft een digitale leeromgeving binnen Teams waarin kennis beschikbaar is over feedback geven en ontvangen en over kritisch reflecteren in de vorm van kennisclips, podcasts en documenten zoals een stappenplan voor het reflectie-instrument NARRA.</p>

Element	Toelichting/vraag
Gradatie van evidence-informed werken	<p><i>Deze onderwijsinnovatie is vooral een voorbeeld van...</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Experimentele verkenning: een inspirerend voorbeeld van een onderwijsinnovatie met ICT dat realistisch toe te passen is. Het is nog niet uitgevoerd maar een goed en uitgewerkt, onderbouwd idee. Denk aan een prototype. 2. Praktijkvoorbeeld: een voorbeeld van uitgevoerde digitale toepassing van een methodiek gebaseerd op een theoretisch (onderwijs)model in de praktijk, zoals een pilot of test. 3. Good practice incl. (psychometrisch) instrument: een evidence-informed aanpak waarbij het vernieuwen van het onderwijs grondig is geëvalueerd (versnellingsplan.nl/onderbouw-je-onderwijsinnovaties).
Categorie van evidence-informed werken	<p><i>Deze onderwijsinnovatie hoort bij dit thema'(s) van evidence-informed werken (inclusief welk ontwikkelingspotentieel de praktijk heeft):</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inspiratie voor onderwijsinnovatie met ICT 2. Kennisvalorisatie (bestaande kennis voor het vernieuwen van didactische processen en leerprocessen met digitale middelen) 3. Kenniscreatie/propagatie (praktijkonderzoek bij de onderwijsinstelling) 4. Kennisdisseminatie (kennis die voortkomt uit dit goede voorbeeld en die is bedoeld om de resultaten van praktijkonderzoek uit te wisselen binnen en tussen onderwijsinstellingen) 5. Verandermanagement: implementatie, structurele verankering/borging van de innovatie. 6. Doorontwikkelde innovatie: onderdeel geworden van de standaard onderwijspraktijk en wordt continue verbeterd.
Middelen	<p>Welke ICT, technieken & methoden zijn toegepast?</p> <p>Er zijn geen verschillende technieken en methoden toegepast omdat er gebruik wordt gemaakt van bestaande technologie. Engelbertink heeft de Teams-omgeving opgezet in samenwerking met de voornoemde betrokkenen. Hierbij hebben instructional designers binnen Saxion geholpen om de lay-out te optimaliseren van de feedbackformulieren en ander ondersteuningsmateriaal dat beschikbaar is binnen de leeromgeving.</p>

Element	Toelichting/vraag
Context (setting en tijdsperiode van ontwikkeling)	<p>Voor welke onderwijsgradatie is de onderwijsinnovatie initieel ontwikkeld (mbo, hbo, wo of ander onderwijsniveau)?</p> <p>De innovatie is initieel ontwikkeld voor de hbo-opleiding Social Work.</p> <p>In welke context en setting is het ontwikkeld?</p> <p>De leeromgeving is bedacht en opgezet binnen de opleiding Social Work en het lectoraat Innovatie en Effectief Onderwijs aan Saxion, in samenwerking met de afdeling ICT & Onderwijs voor de lay-out van informatieve documenten en met praktijkbegeleiders en studenten die tijdens de pilot samen met de onderzoekers de leeromgeving hebben vormgegeven.</p> <p>Deze onderwijsinnovatie is tot stand gekomen met hulp van de Stimuleringsregeling open en online onderwijs. Op de projectpagina vind je alle ontwikkelde materialen zoals de ontwikkelde leeromgeving in Teams (zie inspirerende bronnen).</p>
Visie	<p>Kan de onderwijsinnovatie worden afgestemd op de visie van het instituut?</p> <p>De visie van Saxion is dat er een nauwe samenwerking dient te zijn tussen opleiding en werkveld in het begeleiden van stagiair(e)s. De leeromgeving stimuleert deze samenwerking en past dus naadloos bij deze visie.</p>
Aanpak (start-uitvoering-evaluatie)	<p>Hoe zag de start en uitvoering van de onderwijsinnovatie eruit?</p> <p>Het idee voor de innovatie is ontstaan vanuit het promotieonderzoek van Monique Engelbertink, destijds onderzoeker bij het lectoraat Social Work en docent aan de bachelor Social Work aan hogeschool Saxion, momenteel werkzaam als associate lector bij het voornoemde lectoraat. In dit promotieonderzoek werd onderwijs in het autobiografisch reflecteren en kritisch reflecteren van eerste- en tweedejaars studenten Social Work ontwikkeld en onderzocht. Ook heeft Engelbertink het van oorsprong Spaanse reflectie-instrument NARRA vertaald naar het Nederlands en doorontwikkeld. Nadat het onderzoek was afgerond was er de wens om dit proces door te trekken naar derdejaars studenten om een doorlopende leerlijn kritisch reflecteren te creëren. Engelbertink geeft jaarlijks een workshop kritisch reflecteren voor alle praktijkbegeleiders die stagiair(e)s van Social Work begeleiden, maar daarbij realiseerde ze zich dat slechts een klein aantal van de doelgroep bij de workshops aanwezig was. Ze zocht daarom naar een alternatieve methode om praktijkbegeleiders te bereiken over het onderwerp kritisch reflecteren en om de samenwerking tussen opleiders binnen Social Work en praktijkbegeleiders te vergroten.</p>

Element	Toelichting/vraag
	<p>Voor beide wensen, het doortrekken van de leerlijn van studenten Social Work op het gebied van kritisch reflecteren en het bereiken van praktijkbegeleiders omtrent hetzelfde onderwerp, is vervolgens een leeromgeving gecreëerd binnen Teams. Hiervoor is samengewerkt met zes praktijkorganisaties uit het domein Social Work. In het eerste jaar van ontwikkeling zijn professionals vanuit Wijkteams Enschede, RIBW en Aveleijn betrokken geweest, en in het tweede jaar professionals vanuit Wijkteams Enschede, De Lichtenvoorde, Humanitas Onder Dak en InteraktContour. Vanuit de supervisors kwam als feedback dat de veiligheid van stagiair(e)s een belangrijk punt is om te verzekeren en vanuit de professionals kwam als feedback dat het belangrijk is dat studenten ook openstaan voor feedback. Er is veel aandacht besteed aan beide perspectieven en dit is meegenomen in het ontwikkelproces.</p> <p>In de huidige versie van de innovatie hebben alleen supervisors en praktijkbegeleiders toegang tot de leeromgeving. Oorspronkelijk was het idee dat ook de stagiair(e)s zelf hiertoe toegang hadden. Op deze manier is er een pilot gestart in het tweede jaar van de ontwikkeling van de innovatie. Tijdens deze pilot hadden de studenten, supervisors en praktijkbegeleiders een aparte chat in Teams waarin ze konden communiceren. Helaas werkte het niet om externe bijlagen in de chat te delen, dus is er tijdens de pilot gekeken naar een alternatief. De oplossing lag destijds in een apart chatkanaal binnen Teams waarin iedereen die meedeed aan de pilot individueel moest worden toegevoegd door Engelbertink. Het chatkanaal was een goede oplossing voor de kleinschalige pilot, maar het werd al snel duidelijk dat het niet mogelijk zou zijn als permanente oplossing vanwege het aantal studenten op de opleiding.</p> <p>Tijdens de pilot is onderzocht wat de meerwaarde was van het krijgen van feedback van zowel supervisor als praktijkbegeleider. Hiervoor is er een controlegroep en een experimentgroep opgezet. Uit dit onderzoek bleek dat studenten veel harder hun best doen wanneer ook de praktijkbegeleider hun stageverslag beoordeelt. Daarnaast gaven studenten aan dat het een verrijking is om feedback te ontvangen vanuit het perspectief van de supervisor en het perspectief van de praktijkbegeleider. De eerste kijkt vaak wat meer naar de binnenwereld van de student en de tweede betreft de context van de stage er meer bij. De resultaten van de pilot benadrukken het belang van een dialogisch feedbackproces tussen opleiding en praktijk. Voorlopig initieert de stagiair(e) het mailcontact tussen de supervisor en de praktijkbegeleider, omdat de leeromgeving zelf momenteel geen direct contact faciliteert tussen de drie groepen. Na het onderzoek is de leeromgeving sinds september 2022 onderdeel geworden van de standaard onderwijspraktijk van de opleiding. Het aandachtspunt voor het komende jaar is dat er meerdere feedbackrondes plaatsvinden vanuit praktijkbegeleider en supervisor zodat de stagiaire optimaal profiteert van het dialogische feedbackproces.</p>

Element	Toelichting/vraag
Evidence-informed	<p>Welke onderwijskundige methodologie is toegepast en in welke fase(n) en (indien van toepassing) op welke wijze is evidence-informed te werk gegaan?</p> <p>In de ontwikkeling van deze innovatie is evidence-informed te werk gegaan doordat het gebaseerd is zowel op feedback van praktijkbegeleiders, supervisors en studenten als op het onderzoek tijdens de pilot dat uitgevoerd is via een experiment met controlegroep. Daarnaast is er wetenschappelijke onderbouwing voor het reflectie-instrument NARRA, dat tijdens het promotieonderzoek van Engelbertink is doorontwikkeld. Deze nieuwe versie bleek een hoge interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te hebben.</p> <p>Verder is de innovatie gestoeld op de vier niveaus van reflecteren. Het is voornamelijk gebaseerd op theoretische onderbouwing en niet zozeer een onderwijskundig model. In de informatie dat wordt aangeboden in de leeromgeving staat ook een rubric waarin ze de theorie hebben geoperationaliseerd.</p>
Resultaat/effect	<p>Wat was het resultaat/effect van deze onderwijsinnovatie binnen de instelling/op de student?</p> <p>De innovatie stimuleert een dialogisch feedbackproces en voor dit laatste is bewijs opgeleverd dat het beter werkt voor het kritisch reflectieniveau van de student. Om dit te testen is er een controlegroep en een experimentgroep opgezet. Uit het onderzoek bleek dat studenten veel harder hun best doen wanneer ook de praktijkbegeleider hun stageverslag beoordeelt: de studenten die alleen feedback kregen van hun supervisor haalden gemiddeld een 5,6 op hun stageverslag, terwijl studenten die daarnaast ook feedback kregen van hun praktijkbegeleider gemiddeld een 7,2 haalden. Een dialogisch feedbackproces verhoogt of de motivatie van studenten om beter hun best te doen, of hun gehele reflectieniveau. Meer onderzoek is nodig om het grote verschil in resultaten te duiden.</p> <p>Verder geven studenten aan dat ze het prettig vinden om van beide partijen, vanuit hun studie en hun stageplek, feedback te krijgen op verslagen. Normaal krijgen ze alleen inhoudelijke feedback van de supervisor, maar ze geven aan dat ze het ook fijn vinden om inhoudelijke feedback te krijgen van professionals die de context van de praktijk nog beter weten.</p>

Element	Toelichting/vraag
Uitdagingen	<p>Welke uitdagingen moesten overwonnen worden? Hoe kunnen dit soort uitdagingen worden aangepakt?</p> <p>De uitdagingen voor deze innovatie komen vooral vanuit de technologische kant. Allereerst was het plan dat er een gezamenlijke chat zou zijn binnen de Teams-leeromgeving voor studenten, supervisors en praktijkbegeleiders, maar het gebruik van een dergelijke chat is stopgezet omdat het hierin niet mogelijk was om externe bestanden met anderen te delen. Vanwege privacy is deze functie uitgezet door Saxion zelf.</p> <p>De tweede uitdaging ontstond toen er bleek dat de e-mailadressen van studenten, die oorspronkelijk ook toegang hadden tot de leeromgeving, automatisch zichtbaar zijn voor iedereen binnen de Teams-omgeving. Dit zou de AVG-wet schenden. Daarom krijgen studenten dezelfde informatie via Blackboard, de elektronische leeromgeving die gebruikt wordt binnen Saxion.</p>
Succesfactoren	<p>Welke factoren hebben bijgedragen aan het succes (en aan het overwinnen van de uitdagingen)?</p> <p>Het enthousiasme en de motivatie van de stagiair(e)s, supervisors en praktijkbegeleiders om meer te weten te komen over het kritisch reflecteren. Echter, daarnaast moeten de praktijkbegeleiders een tijdsinvestering maken. De leeromgeving maakt het verwerven van informatie over het onderwerp erg laagdrempelig, maar er moet enige investering zijn van alle betrokkenen en zij dienen het belang van kritisch reflecteren in te zien. De stagiair(e) dient daarnaast actief feedback te vragen en de supervisor en de praktijkbegeleider dienen de feedback te geven.</p>
Contactpersoon (e-mail/website)	<p>Is er een contactpersoon beschikbaar of een website dat geraadpleegd kan worden voor meer informatie over deze onderwijsinnovatie?</p> <p>Voor meer informatie, stuur een mail naar Monique Engelbertink, e-mailadres: m.m.j.engelbertink@saxion.nl.</p>

Element	Toelichting/vraag
Inspirerende bronnen	<p>Referenties van eventueel aangehaalde bronnen bij het beschrijven van deze onderwijsinnovatie, of bronnen die fungeren als inspiratie of verdere uitleg:</p> <p>Alsina, Á., Ayllón, S., Colomer, J., Fernández-Peña, R., Fullana, J., Palliserà, M., Pérez-Burriel, M., & Serra, L. (2017). Improving and evaluating reflective narratives: A rubric for higher education students. <i>Teaching and Teacher Education</i>, 63, 148-158. doi.org/10.1016/j.tate.2016.12.015</p> <p>Barrera, A., Braley, R. T., & Slate, J. R. (2010). Beginning teacher success: An investigation into the feedback from mentors of formal mentoring programs. <i>Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning</i>, 18(1), 61-74. dx.doi.org/10.1080/13611260903448383</p> <p>Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. <i>Psychometrika</i>, 16(3), 297-334. dx.doi.org/10.1007/BF02310555</p> <p>Engelbertink, M.M.J., Morren, M., Webbink, L., & Woudt- Mittendorff, K.M. (2022). Ontwikkeling van een online leeromgeving 'kritisch reflecteren' ten behoeve van het kritisch reflecteren van stagiaires middels een dialogisch feedbackproces tussen stagiaires, stagebegeleiders en docenten. SURF. Geraadpleegd op 15 februari, 2023, van surf.nl/files/2022-01/2022-engelbertink-morren-webbink-woudt-mittendorff.pdf</p> <p>Engelbertink, M.M.J., & Woudt-Mittendorff, K. M., Kelders, S. M., & Westerhof, G. J. (2020). Kritisch reflecteren aan de hand van het reflectie instrument NARRA. <i>Onderwijs Innovatie</i>, 1(maart), 1-4. Geraadpleegd op 15 februari, 2023, van onderwijsinnovatie.ou.nl/oi-maart-20/kritisch-reflecteren-met-narra-instrument/</p> <p>Engelbertink, M.M.J., & Woudt- Mittendorff, K.M. (2022). Procesverslag: bevorderen van het dialogisch feedback proces tussen begeleiders en stagiaires middels twee checklists ter ondersteuning van het kritisch reflecteren. SURF. Geraadpleegd op 15 februari, 2023, van surf.nl/files/2022-01/2022-engelbertink-woudt-mittendorff-procesverslag-dialogisch-feedbackproces.pdf</p> <p>Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, interpreting, and reporting Cronbach's alpha reliability coefficient for Likert-type scales. <i>Midwest Research to Practice Conference in Adult, Continuing, and Community Education</i>, 1992, 82-88. dx.doi.org/10.1109/PROC.1975.9792</p> <p>Saxion. (z.d.). <i>Teams-leeromgeving 'Kritisch reflecteren op stage'</i>. Geraadpleegd op 15 februari 2023 van teams.microsoft.com/team/19%3a9d6451c9d7954ccb8a779c7ebcea5a6e%40thread.tacv2/conversations?groupId=eaa2ee2e-adf1-405e-bc2c-1a5d-83c8a8e7&tenantId=a77b0754-fdc1-4a62-972c-8425ffbcbcd2</p> <p>SURF. (z.d.). <i>Gezamenlijk online kritisch reflecteren op betekenisvolle stage-ervaring</i>. Geraadpleegd op 15 februari 2023, van surf.nl/gezamenlijk-online-kritisch-reflecteren-op-betekenisvolle-stage-ervaring</p>

39 universiteiten en hogescholen werken samen aan kansen die digitalisering biedt voor het hoger onderwijs in Nederland. Het Versnellingsplan (2019-2022) is een samenwerking van de VSNU, VH en SURF. Leden werken in zeven zones en drie werkgroepen aan versnelling binnen hun eigen instellingen en voor het hele hoger onderwijs.

Meer informatie en onze publicaties vind je op
www.versnellingsplan.nl